

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

(назва факультету/підрозділу)

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

(назва кафедри)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

загальний обов'язковий освітній компонент
за освітньою освітньо-професійною програмою – аудит техногенної та
пожежної безпеки
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 26 "Цивільна безпека"
за спеціальністю 261 "Пожежна безпека"

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2023- 2024
навчальний рік.

Протокол від «29» серпня 2023 року №
1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

Загальна інформація про дисципліну

Анотація (опис) дисципліни

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» сприяють розвитку світоглядної культури у здобувачів вищої освіти, навчать майбутніх фахівців орієнтуватися в усіх питаннях розвитку культури України, вплинуть на формування у здобувачів особистісного погляду на українську культуру, прилучать до культурних надбань людства та національної культури України з позиції об'єктивності та конкретно-історичного підходу, розкриють зміст, спрямованість, особливості соціально-економічного політичного та культурного розвитку народу України на різних історичних етапах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія та культура України» здобувач оволодіє культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності та аналізувати питання історії, факти, проблеми та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку.

Відмінною особливістю даного курсу є те, що здобувач набуватиме навички вільного спілкуватися із суб'єктами та об'єктами по проблемам історичного минулого України, навичками міжособистісної взаємодії та здатністю працювати як у команді, так і автономно.

Інформація про науково-педагогічного(них) працівника(ів)

Загальна інформація	Логовський Ігор Миколайович, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету, кандидат історичних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кафедра СіГД. Робочий номер телефону – 707-34-78.
E-mail	logovski_igor@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- політологія, політична філософія, політекономія; - філософія державного управління; - історія діяльності органів місцевої влади та самоврядування по боротьбі з надзвичайними ситуаціями; - дослідження гуманітарних технологій впливу.
Професійні здібності*	- професійні знання і значний досвід аналізу запобігання органами місцевої влади стихійних лих; - навички соціально-політичного прогнозування;
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Логовський І. М. Робота більшовицької влади по боротьбі з епідемією тифу у Харківській губернії (перша половина 1919 р.) Харківський національний педагогічний університет імені Г. С.

	<p>Сковороди. Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія». Випуск 54. Харків 2017, с. 194-200.</p> <p>Харламов М. І., Логовський І. М. Особливості стану протипожежної охорони промисловості України 1925-1926 роках. «Гілея» : Науковий вісник. Збірник наукових праць. / Гол. редактор В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво Гілея» 2018. – Випуск 130 (3) с. 47-50.</p> <p>Логовський І. М., Харламов М. І. Робота земських установ Харківської губернії по боротьбі з епідеміями тифу та холери у 1919 р. «Гілея» : Науковий вісник. Збірник наукових праць. / Гол. редактор В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво Гілея» 2018. –Випуск 141 (2) с. 94-99.</p> <p>Харламов М. І., Логовський І. М. Підготовка кваліфікованих робітників сільського господарства у школах РГУ та КГУ в УСРСР у 1930-1934 роках «Гілея» : Науковий вісник. Збірник наукових праць. / Гол. редактор В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво Гілея» 2019. – Випуск 145 (6), Частина 1 історичні науки с. 191—193.</p> <p>Логовський І. М. Необхідність реформування сучасного адміністративно – територіального устрою України та впровадження двопалатного парламенту. « Гілея» : Науковий вісник. Збірник наукових праць. / Гол. редактор В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво Гілея» 2019. –Випуск 144 (5) Ч. 3. Політичні науки, с. 69-71.</p>
--	---

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни «Історія та культура України» проводяться згідно з затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщено на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 416. В разі додаткової потреби здобувача вищої освіти в консультації її час погоджується з викладачем.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія та культура України» є набуття здобувачами вищої освіти (далі – здобувачі) загальних компетентностей, як-то: «Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного

демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні», «Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку галузі, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства»

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	<i>обов'язкова загальна</i>
Рік підготовки	1 - й
Семестр	1 - й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	20
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	20
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	4
- самостійна робота (годин)	46
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою для вивчення дисципліни є базові знання, отримані у шкільному курсі історія України.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми **аудит техногенної та пожежної безпеки** вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПРН
Аналізувати питання історії, факти, проблеми та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку.	ПРН01
Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду нарівні, необхідному для професійної діяльності.	ПРН02.
Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення цивільного захисту, охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки об'єктів і територій.	ПРН03.
ПРН23 Вільно володіти державною та іноземною мовою у соціальній і професійній сферах, демонструвати культуру мислення та виявити навички організації культурного діалогу	ПРН23
ПРН24 Передбачати екологічно збалансовану діяльність, необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних подій	ПРН24

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	К01
Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	К02.
Очікувані компетентності з дисципліни	<i>аббревіатура</i>
ПРН01. Аналізувати питання історії, факти, проблеми	ОК 2 Історія та

та тенденції розвитку культури України в їх діалектичному взаємозв'язку.	культура України ОК 9 Політологія
ПРН02. Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності.	ОК 2.. Історія та культура України ОК 9. Політологія.
ПРН03. Аналізувати і прогнозувати суспільні явища і процеси, знати нормативно-правові засади забезпечення пожежної безпеки, питання правового регулювання забезпечення пожежної безпеки об'єктів і територій	ОК 2. Історія та культура України. ОК 9. Політологія
ПРН23 Вільно володіти державною та іноземною мовою у соціальній і професійній сферах, демонструвати культуру мислення та виявити навички організації культурного діалогу	ОК 01. Українська мова (за професійним спрямуванням) ОК 02. Історія та культура України. ОК 04. Іноземна мова ОК 09. Політологія
ПРН24 Передбачати екологічно збалансовану діяльність, необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних подій	ОК 2. Історія та культура України. ОК 9. Політологія ОК 11. Охорона праці в галузі ОК 12. Організація роботи у непридатному для дихання середовищі.

5 .Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1.

Тема 1.1. Зміст та завдання курсу «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України.

Тема 1.2 Русь-Україна (Київська держава)

Тема 1.3 Політична роздробленість Київської держави. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава). Монгольська навала

Тема 1.4. Українські землі у складі Речі Посполитої (друга половина XVI - перша половина XVII ст.).

Тема 1.5. Становлення козацтва. Національно-визвольна війна. Українська козацька держава.

Тема1.6 Правобережні та Лівобережні українські землі у другій половині XVIII ст.

МОДУЛЬ 2.

Тема 2.1. Українські землі у складі Росії та Австро-Угорщини у XIX - на поч. XX ст.

Тема 2.2. Українська революція

Тема 2.3. Україна в 20-30-х роках XX ст.

Тема 2.4. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945)

Тема 2.5. Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років XX століття

Тема 2.6. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР. Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України (1985-1991)

Тема 2.7. Україна в умовах незалежності

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
2 - й семестр						
Модуль 1						
Тема1.1. Зміст та завдання курсу «Історія та культура	6	2	2	0	2	

України». Стародавня історія та культура України						
Тема 1.2. Русь-Україна (Київська держава)	6	2	2	0	2	
Тема 1.3. Політична роздробленість Київської держави. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава). Монгольська навала	2	0	0	0	2	
Тема 1.4. Українські землі у складі Литви та Польщі	8	4	2	0	2	
Тема 1.5. Становлення козацтва. Національно-визвольна війна. Українська козацька держава	6	2	2	0	2	
Тема 1.6. Правобережні та Лівобережні українські землі у другій половині XVIII ст.	4	2	0	0	2	
Модульна контрольна робота 1.	2	0	0	0	0	2
Разом за модулем 1	34	12	8	0	12	2
Модуль 2.						
Тема 2.1. Українські землі у складі Росії та Австро-Угорщини у XIX - на поч. XX ст.	5		2	0	3	
Тема 2.2. Українська революція	9	2	4	0	3	

Тема 2.3. Україна в 20-30-х роках ХХ ст.	7	2	2	0	3	
Тема 2.4. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945)	9	2	2	0	5	
Тема 2.5. Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років ХХ століття	7		2	0	5	
Тема 2.6. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР. Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України (1985-1991)	9	2	2	0	5	
Тема 2.7. Україна в умовах незалежності	8		2	0	6	
Модульна контрольна робота 2.	2					2
Разом за модулем 2	56	8	16	0	30	2
Разом	90	20	24	0	42	4

Теми семінарських занять, модульні контрольні роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1.1. Зміст та завдання курсу «Історія та культура України». Стародавня історія та культура України	2
2	Тема 1.2 Русь-Україна (Київська держава)	2
3	Тема 1.4 Українські землі у складі Литви та Польщі	2
4	Тема 1.5 Становлення козацтва. Національно-визвольна війна. Українська козацька держава	2
5	Модульна контрольна робота 1.	2
6	Тема 2.1. Українські землі у складі Росії та Австро-Угорщини у ХІХ - на поч. ХХ ст.	2
7	Тема 2.2. Українська революція	4
8	Тема 2.3. Україна в 20-30-х роках ХХ ст.	2
9	Тема 2.4. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945)	2
10	Тема 2.5. Україна в другій половині 40-х – першій половині 80-х років ХХ століття	2

11	Тема 2.6. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР. Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України (1985-1991)	2
12	Тема 2.7. Україна в умовах незалежності	2
	Модульна контрольна робота 2	2
	Разом	28

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Вплив християнської релігії на розвиток давньоруської культури.
 Особливості розвитку музичного та театрального мистецтва Київської держави.
 Українська література в другій половині XIII – XVII ст.
 Місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи.
 Останні гетьмани Лівобережжя: І. Скоропадський, П. Полуботок, Д. Апостол та їх спроби зберегти автономний устрій Гетьманщини.
 Григорій Сковорода – філософ, поет, композитор, педагог-просвітник, «український Сократ».
 Українське козацьке бароко в архітектурі та живопису.
 Поширення на українські землі російського та польського суспільних рухів на початку XIX століття.
 Наслідки та значення подій Австрійської революції 1848 – 1849 років для західноукраїнських земель.
 Історія утворення перших університетів Наддніпрянщини (Харківського та Київського).
 Життя і діяльність українських просвітителів (І.П. Котляревського, В.В.Капніста, В.Н. Каразіна та інших за вибором студентів).
 Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України в кінці XIX – на початку XX ст. (процес монополізації промисловості, розвиток сільського господарства).
 Українські підприємці-благодійники (за вибором студентів).
 Розвиток українського театрального мистецтва XIX – на початку XX ст. «Театр корифеїв»
 Український мистецький авангард початку XX ст.
 Політичні процеси в Україні 20 - 30-х рр.: причини та наслідки для українського суспільства.
 «Бойчукізм» - феномен українського мистецтва на початку XX ст.
 Український культурний ренесанс 20 – 30-х рр. XX ст.
 Партизанський рух на українських землях під час Другої Світової війни.
 Розвиток української культури в роки війни.
 Культура та духовне життя в Україні 50-80-х рр.
 Політика гласності та вибух на Чорнобильській АЕС.
 Зародження багатопартійності в Україні.
 Українська економіка: проблеми та перспективи розвитку.

Нові тенденції в культурному житті України.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, стандартизовані тести, реферати, есе, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, контрольної роботи тощо.

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, контрольної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль			
Модуль № 1	Лекції	4	0
	Семінари	4	4
	Модульна контрольна робота*	1	5
Разом за модуль № 1			21
Модуль № 2	Лекції	6	0
	Семінари	6	4
	Модульна контрольна робота*	1	5

Разом за модуль № 2	29
Разом за поточний контроль	50
II. Індивідуальна самостійна робота	10
III. Усний екзамен	40
Разом за всі види навчальної роботи	100

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 4 балів):

3-4 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

1-2 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з двох-трьох питань. Розв'язання повинно містити: загальну характеристику проблеми та її актуальність, аналіз існуючих в науковій літературі точок зору з проблеми що вивчається, основні факти та їх тлумачення, місце та історичне значення даної проблеми в історії України.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

5 балів – вірно розв'язані всі завдання з дотриманням всіх вимог до виконання;

4 балів – вірно розв'язані всі завдання, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

3 балів – розв'язані два завдання;

2 бали – розв'язана одне завдання;

0 балів – відповідь відсутня.

Перелік питань до модульного контролю № 1:

Предмет, зміст та завдання курсу «Історія та культура України».

Література та джерела з курсу «Історія та культура України».

Дослов'янська культурна традиція на теренах України. Загальна характеристика етапів.

Трипільська культура. Основні етапи та особливості. Характерні ознаки декоративно-ужиткового мистецтва трипільців.

Кочові племена (кіммерійці, скіфи, сармати) на українських землях та їх культура.

Античні міста-держави північно-західного Причорномор'я та їх культурний розвиток.

Східнослов'янські племена і давні племінні союзи VI — IX ст.

Культура східних слов'ян. Релігійні вірування давніх слов'ян.

Передумови утворення Київської держави. Князювання князя Олега.

Характеристика князювання князів Ігоря та Святослава Ігоревича.

Характеристика правління княгині Ольги.

Князь Володимир та його правління. Введення християнства на Русі

Розквіт Русі-України за правління князя Ярослава.

Стародавня література періоду Київської держави. Особливості рукописної книги.

Мистецтво Київської держави: Характеристика фольклору, містобудування, живопису, музики та декоративно-ужиткового мистецтва.

Розвиток Галицько-Волинської держави та особливості його культурного розвитку.

Монгольська навала та її наслідки для слов'янських земель.

Південно-західні руські князівства за часів феодальної роздробленості. (XII - перша половина XIV ст.)

Специфіка та етапи захоплення українських земель Литовським князівством.

Особливості культурного розвитку українських земель у складі Великого князівства Литовського.

Захоплення Польщею, Угорщиною та Молдавським князівством українських земель.

Кревська унія та її вплив на розвиток українських земель

Економічний та соціокультурний розвиток українських земель у складі Польщі. Люблінська унія.

Антифеодальна боротьба українського народу та боротьба за національну незалежність у 15-16 столітті.

Релігійне життя в Україні. Роль католицизму в Україні в 15-16 ст. Причини та суть Берестейської унії.

Освіта на українських землях: братські школи, Острозька та Києво-Могилянська колегії (Академії).

Початок книгодрукування. Іван Федоров. Перші друкарні та видані книги в Україні.

Полемічна література: основні види. завдання та значення полемічної

літератури в Україні.

Причини виникнення козацтва. Утворення військово-політичного устрою Запорізької Січі.

Козацька культура її особливості та характерні ознаки.

Тенденції розвитку живопису в Україні в період з середини XVI по XVIII ст.

Основні напрями розвитку та характеристика музики, театру, архітектури у період з середини XVI по XVII ст.

Визначення поняття бароко та його характерні риси. "Українське" бароко - спільне та особливе в порівнянні з надбаннями світового мистецтва.

Національно-визвольні змагання на українських землях (1648-1654 рр.).

Характеристика гетьманування Богдана Хмельницького.

Переяславська угода 1654 р. та її наслідки для України.

Гетьманування Івана Виговського.

Гетьманування Юрія Хмельницького.

Період «Руїни» на українських землях. «Чорна рада» 1663 р. та її значення для України.

Особливості реформаційного культурного руху в Україні.

Гетьманування Пилипа Орлика та значення його „Конституції”.

Соціально-економічний розвиток України у другій половині XVII ст.

Україна у Північній війні. Гетьманування Івана Мазепи.

Характеристика системи освіти - на території Гетьманщини та Слобідської України (січові, монастирські, церковнопарафіяльні школи).

Створення Малоросійської колегії та її діяльність в Україні.

Гетьманування Кирила Розумовського.

Соціально-економічний та культурний розвиток України у другій половині XVIII ст.

Перелік завдань до модульного контролю № 2

Створення, діяльність та значення Харківського університету у культурному розвитку українських земель

Дворянський період національно-культурного відродження та його особливості (1780-1840 р.)

Декабристський рух на українських землях.

Діяльність просвітницького гуртка “Руська трійця” 1830-1837.

Польське повстання 1830-31рр. та Україна.

Народницький період національно-культурного відродження (1846-80 р).

Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у першій половині XIX ст.

Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини у 1 половині XIX ст.

Кирило-Мефодіївське товариство. М. Костомаров та його «Книга буття українського народу».

Відміна кріпосного права в Україні. Реформи 1860-1880 рр.

Валуєвський циркуляр 1863 р. та Ємський указ 1876 р. та їх значення для розвитку українського суспільства та культури.

Громадівський рух" в Україні (60 —80-ті роки XIX ст.).
Національно визвольний рух в Україні наприкінці XIX ст.
Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у другій половині XIX ст.
Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст.
Реформи Йосипа II та їх вплив на розвиток західноукраїнських земель.
Виникнення політичних партій в Україні на початку XX століття.
Проаналізуйте соціально-економічний розвиток України на початку XX ст.
Модерністський період національно-культурного відродження та його характерні риси (1880-1914 р.)
Україна у першій світовій війні (1914-1918 р.)
Лютнева революція 1917 року та її наслідки для України.
Створення та діяльність Української Центральної ради. 1-2 універсали УЦР.
Жовтнева революція 1917 року та її наслідки для України.
Утворення Української Народної Республіки. Боротьба УНР з більшовиками.
Культурно-просвітна діяльність Української Центральної Ради.
Держава П. Скоропадського, її соціально-економічний і культурний розвиток.
Директорія УНР та її діяльність в Україні.
Громадянська війна в Україні (1918-1921 р.). Причини перемоги більшовиків.
Діяльність Н. Махно в Україні.
Політика «військового комунізму» в Україні.
Соціально-економічний та культурний розвиток УСРР у період нової економічної політики (1921-1927 р.)
Політика «коренізації» в Україні.
Діяльність Леся Курбаса та його театр "Березіль".
Політика індустріалізації в Україні.
Проведення політики «колективізації» та «розкуркулення» в УСРР.
Голодомор в Україні у 1932-1933 рр.
Сталінські репресії в Україні у 30- х рр. XX ст. «Розстріляне відродження».
Культура України у 1930-ті роки.
Приєднання Західної України до УРСР та політика «радянізації» (1939-1941 р.)
Україна на першому етапі радянсько-німецької війни (1941-1942 р.)
Встановлення окупаційного режиму та введення «Нового порядку» на українських землях..
Створення ОУН-УПА та її діяльність в Україні.
Радянський партизанський та підпільний рух в Україні (1941-1943 р.)
Визволення УРСР від німецько-фашистських окупантів (1943-1944 р.)
Розвиток української культури в роки II світової війни.
Процеси «реєвакації» та відновлення народного господарства у перші повоєнні роки.
Ліквідація повстанського руху в Західній Україні наприкінці 1940-х на початку 1950-х років.
Соціально-економічний розвиток України в роки «відлиги». Реформи М.С.

Хрущова.

Лібералізація суспільного та культурного життя в роки правління М. Хрущова.

Політичний розвиток УРСР в період правління Л. Брежнєва.

Економічний розвиток України в період «застою».

Культурний розвиток України в період правління Л. Брежнєва.

Опозиційний рух в роки «застою». «Шістдесятники».

«Холодна війна» між СРСР та США та її наслідки для України.

Прихід до влади М.С. Горбачова та початок політики «перебудови».

Спроби подолання кризи в сільському господарстві.

Економічний розвиток УСРР в часи перебудови. Антиалкогольна компанія в Україні.

Зміни в суспільно-політичному та культурному житті. Політика «гласності».

Чорнобильська катастрофа та її наслідки.

Національно-політичний рух в Україні наприкінці 1980-х років. Створення перших політичних партій.

Розпад СРСР. Проголошення акту незалежності України.

Економічна криза в Україні у першій половині 1990-х років.

Зовнішня політика в Україні у 1990-х роках.

Діячі української культури в еміграції

Роль освіти та мистецтва у розбудові суверенної держави.

Основні тенденції розвитку сучасної культури.

Політичний розвиток України у 2000-х роках.

Соціально-економічний та культурний розвиток України у 2000-х роках.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно здійснити поглиблене вивчення теми з рекомендованих за програмою курсу, підготувати доповідь і захистити її на семінарському занятті. Результати роботи можуть бути оформлені у вигляді есе, реферату.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

8-9 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

6-7 балів – робота виконана майже на 80% від загального обсягу;

5 балів – обсяг виконаних завдань становить від 70% до 79% від загального обсягу;

4 бали – здобувач виконав лише від 60% до 69% від загального обсягу;

3 бали – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 59% від загального обсягу;

2 бали – виконана частина роботи складає від 30% до 39% від загального обсягу;

1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 20% від загального обсягу;

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

Вплив християнської релігії на розвиток давньоруської культури.

Особливості розвитку музичного та театрального мистецтва Київської держави.

Українська література в другій половині XIII – XVII ст.

Місце Гетьманщини в міжнародних відносинах тогочасної Європи.

Останні гетьмани Лівобережжя: І. Скоропадський, П. Полуботок, Д. Апостол та їх спроби зберегти автономний устрій Гетьманщини.

Григорій Сковорода – філософ, поет, композитор, педагог-просвітитель, «український Сократ».

Українське козацьке бароко в архітектурі та живопису.

Поширення на українські землі російського та польського суспільних рухів на початку XIX століття.

Наслідки та значення подій Австрійської революції 1848 – 1849 років для західноукраїнських земель.

Історія утворення перших університетів Наддніпрянщини (Харківського та Київського).

Життя і діяльність українських просвітителів (І.П. Котляревського, В.В.Капніста, В.Н. Каразіна та інших за вибором студентів).

Особливості економічного розвитку Наддніпрянської України в кінці XIX – на початку XX ст. (процес монополізації промисловості, розвиток сільського господарства).

Українські підприємці-благодійники (за вибором студентів).

Розвиток українського театрального мистецтва XIX – на початку XX ст. «Театр корифеїв»

Український мистецький авангард початку XX ст.

Політичні процеси в Україні 20 - 30-х рр.: причини та наслідки для українського суспільства.

«Бойчукізм» - феномен українського мистецтва на початку XX ст.

Український культурний ренесанс 20 – 30-х рр. XX ст.

Партизанський рух на українських землях під час другої світової війни.

Розвиток української культури в роки війни.

Культура та духовне життя в Україні 50-80-х рр.
Політика гласності та вибух на Чорнобильській АЕС.
Зародження багатопартійності в Україні.
Українська економіка: проблеми та перспективи розвитку.
Нові тенденції в культурному житті України.

Підсумковий контроль успішності проводиться у формі усного екзамену з метою оцінки результатів вивчення здобувачем дисципліни в цілому. Відповідь оцінюється за повнотою, обґрунтованістю та унікальністю.

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 40 балів):

35-40 балів – здобувач самостійно формулює, має ідеї, у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко його розуміє та логічно викладає;

29-34 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичних питань. Але при наданні відповіді на деякі питання не достатньо глибини та аргументації, припускається окремих незначних помилок;

23-28 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

17-22 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкрито зміст теоретичного питання, є суттєві неточності;

1-16 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді нечіткі, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Предмет, зміст та завдання курсу «Історія та культура України».
2. Література та джерела з курсу «Історія та культура України».
3. Дослов'янська культурна традиція на теренах України. Загальна характеристика етапів.
4. Трипільська культура. Основні етапи та особливості. Характерні ознаки декоративно-ужиткового мистецтва трипільців.
5. Кочові племена (кіммерійці, скіфи, сармати) на українських землях та їх культура.
6. Античні міста-держави північно-західного Причорномор'я та їх культурний розвиток.
7. Східнослов'янські племена і давні племінні союзи VI— IX ст.
8. Культура східних слов'ян. Релігійні вірування давніх слов'ян.
9. Передумови утворення Київської держави. Князювання князя Олега.
10. Характеристика князювання князів Ігоря та Святослава Ігоровича.
11. Характеристика правління княгині Ольги.

- 12.Князь Володимир та його правління. Введення християнства на Русі
- 13.Розквіт Русі-України за правління князя Ярослава.
- 14.Стародавня література періоду Київської держави. Особливості рукописної книги.
- 15.Мистецтво Київської держави: Характеристика фольклору, містобудування, живопису, музики та декоративно-ужиткового мистецтва.
- 16.Розвиток Галицько-Волинської держави та особливості його культурного розвитку.
- 17.Монгольська навала та її наслідки для слов'янських земель.
- 18.Південно-західні руські князівства за часів феодальної роздробленості. (XII - перша половина XIV ст.)
- 19.Специфіка та етапи захоплення українських земель Литовським князівством.
- 20.Особливості культурного розвитку українських земель у складі Великого князівства Литовського.
- 21.Захоплення Польщею, Угорщиною та Молдавським князівством українських земель.
- 22.Кревська унія та її вплив на розвиток українських земель
- 23.Економічний та соціокультурний розвиток українських земель у складі Польщі. Люблінська унія.
- 24.Антифеодальна боротьба українського народу та боротьба за національну незалежність у 15-16 столітті.
- 25.Релігійне життя в Україні. Роль католицизму в Україні в 15-16 ст. Причини та суть Берестейської унії.
- 26.Освіта на українських землях: братські школи, Острозька та Києво-Могилянська колегії (Академії).
- 27.Початок книгодрукування. Іван Федоров. Перші друкарні та видані книги в Україні.
- 28.Полемічна література: основні види. завдання та значення полемічної літератури в Україні.
- 29.Причини виникнення козацтва. Утворення військово-політичного устрою Запорізької Січі.
- 30.Козацька культура її особливості та характерні ознаки.
- 31.Тенденції розвитку живопису в Україні в період з середини XVI по XVIII ст.
- 32.Основні напрями розвитку та характеристика музики, театру, архітектури у період з середини XVI по XVII ст.
- 33.Визначення поняття бароко та його характерні риси. "Українське" бароко - спільне та особливе в порівнянні з надбаннями світового мистецтва.
- 34.Національно-визвольні змагання на українських землях (1648-1654 рр.).
- 35.Характеристика гетьманування Богдана Хмельницького.
- 36.Переяславська угода 1654 р. та її наслідки для України.
- 37.Гетьманування Івана Виговського.
- 38.Гетьманування Юрія Хмельницького.
- 39.Період «Руїни» на українських землях. «Чорна рада» 1663 р. та її значення

для України.

40. Особливості реформаційного культурного руху в Україні.
41. Гетьманування Пилипа Орлика та значення його „Конституції”.
42. Соціально-економічний розвиток України у другій половині XVII ст.
43. Україна у Північній війні. Гетьманування Івана Мазепи.
44. Характеристика системи освіти - на території Гетьманщини та Слобідської України (січові, монастирські, церковнопарафіяльні школи).
45. Створення Малоросійської колегії та її діяльність в Україні.
46. Гетьманування Кирила Розумовського.
47. Соціально-економічний та культурний розвиток України у другій половині XVIII ст.
48. Створення, діяльність та значення Харківського університету у культурному розвитку українських земель.
49. Дворянський період національно-культурного відродження та його особливості (1780-1840 р.)
50. Декабристський рух на українських землях.
51. Діяльність просвітницького гуртка “Руська трійця” 1830-1837.
52. Польське повстання 1830-31 рр. та Україна.
53. Народницький період національно-культурного відродження (1846-80 р.).
54. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у першій половині XIX ст.
55. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини у 1 половині XIX ст.
56. Кирило-Мефодіївське товариство. М. Костомаров та його «Книга буття українського народу».
57. Відміна кріпосного права в Україні. Реформи 1860-1880 рр.
58. Валуєвський циркуляр 1863 р. та Ємський указ 1876 р. та їх значення для розвитку українського суспільства та культури.
59. "Громадівський рух" в Україні (60 —80-ті роки XIX ст.).
60. Національно визвольний рух в Україні наприкінці XIX ст.
61. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у другій половині XIX ст.
62. Соціально-економічний розвиток українських земель у складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст.
63. Реформи Йосипа II та їх вплив на розвиток західноукраїнських земель.
64. Виникнення політичних партій в Україні на початку XX століття.
65. Проаналізуйте соціально-економічний розвиток України на початку XX ст.
66. Модерністський період національно-культурного відродження та його характерні риси (1880-1914 р.)
67. Україна у першій світовій війні (1914-1918 р.)
68. Лютнева революція 1917 року та її наслідки для України.
69. Створення та діяльність Української Центральної ради. 1-2 універсали УЦР.
70. Жовтнева революція 1917 року та її наслідки для України.
71. Утворення Української Народної Республіки. Боротьба УНР з

більшовиками.

72. Культурно-просвітна діяльність Української Центральної Ради.
73. Держава П. Скоропадського, її соціально-економічний і культурний розвиток.
74. Директорія УНР та її діяльність в Україні.
75. Громадянська війна в Україні (1918-1921 р.). Причини перемоги більшовиків.
76. Діяльність Н. Махно в Україні.
77. Політика «військового комунізму» в Україні.
78. Соціально-економічний та культурний розвиток УСРР у період нової економічної політики (1921-1927 р.)
79. Політика «коренізації» в Україні.
80. Діяльність Леся Курбаса та його театр "Березіль".
81. Політика індустріалізації в Україні.
82. Проведення політики «колективізації» та «розкуркулення» в УСРР.
83. Голодомор в Україні у 1932-1933 рр.
84. Сталінські репресії в Україні у 30-х рр. XX ст. «Розстріляне відродження».
85. Культура України у 1930-ті роки.
86. Приєднання Західної України до УРСР та політика «радянської» (1939-1941 р.)
87. Україна на першому етапі радянсько-німецької війни (1941-1942 р.).
88. Встановлення окупаційного режиму та введення «Нового порядку» на українських землях..
89. Створення ОУН-УПА та її діяльність в Україні.
90. Радянський партизанський та підпільний рух в Україні (1941-1943 р.)
91. Визволення УРСР від німецько-фашистських окупантів (1943-1944 р.)
92. Розвиток української культури в роки II світової війни.
93. Процеси «реєвакації» та відновлення народного господарства у перші повоєнні роки.
94. Ліквідація повстанського руху в Західній Україні наприкінці 1940-х на початку 1950-х років.
95. Соціально-економічний розвиток України в роки «відлиги». Реформи М.С. Хрущова.
96. Лібералізація суспільного та культурного життя в роки правління М. Хрущова .
97. Політичний розвиток УРСР в період правління Л. Брежнєва.
98. Економічний розвиток України в період «застою».
99. Культурний розвиток України в період правління Л. Брежнєва.
100. Опозиційний рух в роки «застою». «Шістдесятники».
101. «Холодна війна» між СРСР та США та її наслідки для України.
102. Прихід до влади М.С. Горбачова та початок політики «перебудови».
103. Спроби подолання кризи в сільському господарстві.
104. Економічний розвиток УСРР в часи перебудови. Антиалкогольна компанія в Україні.
105. Зміни в суспільно-політичному та культурному житті. Політика «гласності».

106. Чорнобильська катастрофа та її наслідки.
107. Національно-політичний рух в Україні наприкінці 1980-х років. Створення перших політичних партій.
108. Розпад СРСР. Проголошення акту незалежності України.
109. Економічна криза в Україні у першій половині 1990-х років.
110. Зовнішня політика в Україні у 1990-х роках.
111. Діячі української культури в еміграції
112. Роль освіти та мистецтва у розбудові суверенної держави.
113. Основні тенденції розвитку сучасної культури.
114. Політичний розвиток України у 2000-х роках.
115. Соціально-економічний та культурний розвиток України у 2000-х роках.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися, до заняття не допускаються).
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.
6. Викладач буде вдячний, якщо здобувач надасть відгук щодо якості навчання та висловить свої пропозиції з покращення змісту курсу та форм роботи.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 256 с.
2. Балущок В. Українська етнічна спільнота. Етногенез, історія, етнімія. - Біла Церква, 2008. – 303 с.
3. Бойко О.Д. Історія України. Посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 717 с.
4. Освітньо-професійна програма «Пожежогашіння та аварійно-рятувальні роботи» галузь знань 26 «Цивільна безпека» спеціальність 261 «Пожежна безпека» рівень вищої освіти – перший, ступінь – бакалавр.
5. Гонтаренко Л.О., Хорошев О.М. Історія України: конспект лекцій. – Х.: НУЦЗУ, 2014. – 68 с.
6. Історія та культура України: методичні вказівки з підготовки до семінарських занять та самостійної роботи під час вивчення наавчальної

- дисципліни циклу професійної підготовки (нормативна база). Для здобувачів вищої освіти, які навчаються на першому (бакал / О. М. Хорошев, Л. О. Гонтаренко . – Х : НУЦЗУ, 2019 . – 26 с.
7. Історія України. Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять і самостійної роботи студентів // О.М. Хорошев. – Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 180с.
 8. Історія України: підручник // В.М. Литвин, - 3-тє допрац. та доповн. видав. – К.: Наукова думка, 2013. – 991 с.
 9. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів // О.М. Бут, М.І. Бушин, Ю.І. Вовк. – Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с.
 10. Історія України: підручник // В.А. Качкан, В.М. Левандовський, О.Б. Величко. - 2-е вид. – К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. – 360 с.
 11. Історія України: хрестоматія. – К.: Наукова думка, 2013. – 1056 с.
 12. Історія українського мистецтва. У 5-ти т. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. - Т.1. Мистецтво первісної доби та стародавнього світу, 2008. – 710 с.; Т.2. Мистецтво середніх віків, 2010. – 1296 с.; Т.3. Мистецтво другої половини XIV – XVIII століть, 2011. – 1088 с.; Т.4. Мистецтво XIX століття, 2006. – 760 с.; Т.5. Мистецтво XX століття, 2007. – 1048 с.
 13. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К. Либідь, 1993. – 288 с.
 14. Баран В.Д., Баран Я.В. Історичні витоки українського народу. – К.: Генеза, 2005. - 208 с.
 15. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1953). Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. – К.: «Либідь» - Військо України, 1994. – 686 с.
 16. Боплан Г.Л. Опис України. Пер. з фр. Я.І. Кравця, З.П. Борисюк. – К., 1990.
 17. Борщак І. Мазепа, Орлик, Войнаровський - Львів: Червона калина, 1991. – 256 с.
 18. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наукова думка, 1988. – 264 с.
 19. Володарі гетьманської булави: історичні портрети. – К.: Варта, 1995. – 557 с.
 20. Гаврош О. Нескорена Карпатська Україна. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2019. – 368 с.
 21. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920). – К.: Щек, 2010. – 304 с.
 22. Історія та культура України // М.І. Бушин, О. Бут, О. Гуржій, С. Ховрич. – Черкаси, 2018. – 1158 с.
 23. Історія України в особах IX-XVIII ст. - К.: Україна, 1993. – 395 с.
 24. Історія України в особах XIX-XX ст. – К.: Україна, 1995. – 480 с.
 25. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX століття).

- Львів: Світ, 1992. – 702 с.
26. Колективізація і голод на Україні 1929-1933. Збірник документів і матеріалів.—К.: Наукова думка, 1992. – 736 с.
 27. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. – К.: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 493 с.
 28. Крип'якевич І. Історія України. – Львів: Світ, 1992. – 519 с.
 29. Лазарович М.В. Історія України: навчальний посібник. – К.: Знання, 2013. – 685 с.
 30. Листи українських гетьманів // Уклав Д.Журавльов. – Х.: Фоліо, 2012. – 224 с.
 31. Литвин М.Р. Проект «Україна». Галичина в Українській революції 1917-1921. – Львів, 2015. – 380 с.
 32. Маланюк Є.Ф. Нариси з історії нашої культури. – К.: АТ «Обереги», 1992. – 80 с.
 33. Мишко С. Нариси ранньої історії Руси-України. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 228 с.
 34. Мицик Ю. Іван Виговський.. – Х.: Фоліо, 2010. – 120 с.
 35. Петровський М. Історія України в документах і матеріалах. Київська Русь і феодальні князівства XII – XIII ст.. – К.: Центр навчальної літератури. 2019. – 310 с.
 36. Сергійчук В.І. Національна символіка України. – К.: Веселка, 1992. - 109 с.
 37. Сергійчук В.І. Симон Петлюра і єврейство. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка. Центр українознавства, 2006. – 147 с.
 38. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. - К.: Право, 1997. - 443 с.
 39. Таїрова-Яковлева Т. Коліївщина: великі ілюзії. – К.: Кліо, 2019. – 256 с.
 40. Танцюра В.І. Політична історія України: навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2008. – 552 с.
 41. Хорошев О.М. Історія України. Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять і самостійної роботи студентів. – Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2013. – 190с.
 42. Храбан І.А. Система європейської безпеки і напрямки воєнно-політичної інтеграції України до її структур. – К.: Варта, 2005. – 544 с.
 43. Шаповал Ю.І. Петро Шелест. – Х.: Фоліо, 2013. – 127 с.
 44. Шаповал Ю.І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. - К.: Наукова думка, 1993. – 350 с.
 45. Шаповал Ю.І. УПА: сторінки історії. – К.: Знання, 2007. – 92 с.
 46. Яворницький Д. Історія запорізьких козаків. У 3-х томах. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. - Т.1. – 580 с.; Т.2. 1471 – 1686 роки. – 560 с.; Т.3. 1686 – 1734 роки. – 558 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт НУЦЗУ <https://nuczu.edu.ua/ukr/>.
Режим доступу: <http://psi.nuczu.edu.ua/uk/навчальни-контент-дліа-дystantsiinoho-навчання>

2. <http://www.social.org.ua/>
3. <http://www.filosof.com.ua>

Розробник(и): Ігор Логовський